

Національний університет «Одеська юридична академія»

Робоча група з питань розвитку кримінального права
Комісії по правовій реформі при Президентові України

Робоча група з питань кримінального та кримінального процесуального права
Науково-консультативної ради при Голові Верховної ради України

Південний регіональний центр Національної академії правових наук України
Кафедра кримінального права НУ «ОЮА»

Одеський місцевий осередок ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права»

Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції,

*присвяченої 25-річчю утворення
Національного університету
«Одеська юридична академія»*

**м. Одеса
9 грудня 2022 р.**

«Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану». Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю утворення Національного університету «Одеська юридична академія». Одеса, 9 грудня 2022 року. Укладачі: Є.Л. Стрельцов, В.П. Кедик. Відп. редактор Є.Л. Стрельцов. Одеса: ПРЦ НАПрН України, НУ «ОЮА», 09.12.2022. – 214 с.

У збірнику представлені тези доповідей та повідомлень, які були оприлюднені на міжнародній науково-практичній конференції «Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану», присвяченій 25-річчю утворення Національного університету «Одеська юридична академія», яка відбулась 9 грудня 2022 року на базі Південного регіонального центру Національної академії правових наук України та кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія». Збірник розрахований на науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів, магістрантів та студентів, практичних працівників, всіх, кого цікавлять сучасні проблеми кримінального права.

Відповідальний за випуск:
д.ю.н., професор Є.Л. Стрельцов

Тези друкуються в авторській редакції. Відповідальність за зміст поданого матеріалу несуть автори.

<i>Сотула О.С.</i> ПРОБАЦІЯ ЩОДО ЗАСУДЖЕНИХ, ЯКІ УМОВНО-ДОСТРОКОВО ЗВІЛЬНЕНІ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ В ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНІ.....	49
<i>Туляков В.О.</i> УКРАЇНСЬКЕ МАЙБУТНЄ ПІДНЕСЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА: ВІД АПРОКСИМАЦІЇ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ДО ГАРМОНІЗАЦІЇ САНКЦІЙ.....	52
<i>Горбачова І.М.</i> КАРАНІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЦТВА.....	58
<i>Гуртовенко О.Л.</i> УМОВНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА: ПОСТАНОВКА ПИТАННЯ.....	61
<i>Кедик В.П.</i> КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ КОНСТИТУЦІЙНИХ (ОСНОВНИХ) ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....	68
<i>Колодін Д.О.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ВИБОРЧОГО ПРАВА.....	71
<i>Коломієць Ю.Ю.</i> ДІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ.....	74
<i>Kuzmin E.E.</i> CHANGING CRIMINAL LEGISLATION DURING A STATE OF EMERGENCY.....	77
<i>Мирошниченко Н.А.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ ВИХОВНОГО ХАРАКТЕРУ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ ПРАВОПОРУШНИКІВ.....	80
<i>Ободовський О.В.</i> ПРО КВАЛІФІКАЦІЮ ТРИВАЮЧИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЗА ОЗНАКОЮ ЇХ ВЧИНЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.. ..	82
<i>Павлова Т.О.</i> РОЛЬ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО АБО ВОЄННОГО СТАНУ.....	85
<i>Політова А.С.</i> КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА РЕПРОДУКТИВНЕ НАСИЛЬСТВО В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ.....	88
<i>Степаненко О.В.</i> СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА З КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ.....	92
<i>Timofieieva L.</i> EUROPEAN VALUES AND PRINCIPLES IN THE CRIMINAL LAW POLICY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF WAR.....	94

Кедик В.П.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
Національного університету
«Одеська юридична академія»,*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ КОНСТИТУЦІЙНИХ (ОСНОВНИХ) ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Охорона конституційних прав і свобод людини та громадянина є пріоритетним завданням будь-якої сучасної держави та світової спільноти загалом. Вона ґрунтується на таких міжнародно-правових документах, як Загальна декларація прав людини 1948 року, Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 року та Протоколи до неї, Декларація прав дитини 1959 року, Європейська соціальна хартія 1961 року, Міжнародні пакти правах», «Про економічні, соціальні та культурні права» 1966 року, Хартія Європейського Союзу про основні права 2000 року та багато інших. На підставі цих правових розпоряджень в Україні встановлено кримінально-правовий захист конституційних (основних) прав і свобод людини та громадянина. Конституція України 1996 року є першим в українській практиці правовим документом, який проголосив широкий перелік прав та свобод людини. Вона сформувалася під впливом законодавства демократичних зарубіжних держав та міжнародних норм та стандартів у галузі прав людини. У цьому документі вперше нашій країні було визнано пріоритет і значимість права і свободи людини і громадянина.

У ст. 3 Конституції України 1996 р. права людини, її права та свободи проголошуються найвищою цінністю держави та суспільства. Це означає, що «всі інші суспільні цінності ... розташовуються по відношенню до неї на нижчому ступені та не можуть їй суперечити». На підставі Конституції права і свободи людини визначають зміст, зміст та застосування законів, а також «основні цілі, стратегічні та поточні завдання внутрішньої та зовнішньої політики держави». Говорячи про права і свободи людини та громадянина, українські законодавці мають на увазі таке: під правами людини слід розуміти ті конкретні правомочності, які виникають у людини як у індивідуально визначеного суб'єкта права, під свободами – по суті, ті ж права, що мають, однак, деяку специфіку. Вона полягає, перш за все, у тому, що в деяких сферах суспільного життя, володіючи тією чи іншою свободою, людина більш вільно та самостійно може її реалізувати. Нагадаємо, що відмінність між основними правами людини та громадянина полягає в наступному: права громадянина належать лише громадянам відповідного, а права людини належать будь-якій людині від її народження, незалежно від її державної приналежності. "За своїм походженням це "природні" права, тобто властиві за своєю природою кожній людині, незалежно від держави, а за характером - особисті".

Права і свободи людини і громадянина охороняються різними галузями права, а найтяжчі посягання ними визнаються злочинними. Слід зазначити, що, на відміну від кримінального законодавства Німеччини, українське кримінальне законодавство є повністю кодифікованим. Єдиним джерелом кримінального права України є Кримінальний кодекс України, Чинний КК України був прийнятий 5 квітня 2001 року, набравши чинності з 1 вересня 2001 року. Він замінив Кримінальний кодекс Української РСР 1960 року. Зауважимо, що Особлива частина Особлива частина Кримінального кодексу України структурно поділяється на розділи. Виходячи з приписів Конституції України та враховуючи специфіку родового та видового об'єктів, український законодавець виділяє спеціальний розділ у Особливій частині КК України, в якому вміщено норми, спрямовані на охорону конституційних прав і свобод людини та громадянина від злочинних посягань (розділ 5 КК України, ст. ст.157-184). Наприклад, на відміну від кримінального

законодавства Німеччини, суттєвою особливістю якого є те, що норми про злочинні діяння проти основних прав і свобод людини та громадянина містяться не тільки в КК, а й у так званому додатковому кримінальному праві (Nebenstrafrecht), у 5 розділі КК України утримуються всі ті суспільно-небезпечні посягання на конституційні права та свободи людини та громадянина, які за українським кримінальним правом визнаються злочинними.

Якоїсь дефініції злочинних діянь проти конституційних права і свободи людини і громадянина у доктрині німецького кримінального права немає. Правознавці ФРН, на відміну українських, взагалі виділяють дані злочинні діяння в самостійну групу як підсистему Особливої частини КК Німеччини.

Аналізуючи кримінальне законодавство Німеччини подібно конструюють злочинні дії проти конституційних права і свободи людини і громадянина, не відносячи їх у категорії тяжких злочинів. За кримінальним законодавством ФРН більшість злочинних діянь проти основних права і свободи людини і громадянина є провинами. Відповідно до КК України злочини, передбачені розділом 5, прийнято класифікувати за трьома групами: 1) злочини, які посягають на політичні права та свободи людини та громадянина, злочини, що посягають на соціально-економічні права та свободи людини та громадянина, злочини, які посягають на особисті права та свободи людини та громадянина. За зазначеними вище підстав можна було б скласти класифікацію злочинних діянь проти основних права і свободи людини і громадянина, які у кримінальному законодавстві Німеччини, що у кримінально-правовій літературі Німеччини відсутня взагалі. На наш погляд, було б можливим провести таку класифікацію з двох різних підстав:

По-перше, виходячи із соціального призначення права і свободи людини і громадянина, кримінальна відповідальність за посягання на які передбачена КК ФРН та іншими законами, що належать до так званого додаткового кримінального права (Nebenstrafrecht). З цієї підстави можна було б виділити три групи: злочинні діяння, що посягають на особисті права і свободи (наприклад, свобода совісті та віросповідання), злочинні діяння, що посягають на політичні права та свободи (наприклад, свобода зборів та об'єднань), злочинні діяння, що посягають на соціально-економічні, у т.ч. культурні, права та свободи (наприклад, право власності, свобода мистецтва та науки). Ця класифікація була б подібною до тієї, що виділяється в доктрині українського кримінального права.

По-друге, можлива класифікація злочинних діянь, які посягають основні права і свободи людини і громадянина, і з іншого підставі – джерела їх закріплення. За цим критерієм злочинні дії, які посягають основні права і свободи людини і громадянина, можна поділити на дві групи: злочинні діяння, передбачені КК ФРН, та злочинні діяння, передбачені іншими законами, що належать до так званого додаткового кримінального права (Nebenstrafrecht). У доктрині німецького кримінального права класифікації злочинних діянь проти основних права і свободи людини і громадянина не проводиться. Це пояснити, передусім, тим, що злочинні дії цієї групи не утворюють самостійної підсистеми Особливої частини КК ФРН, а містяться у кількох розділах Особливої частини, а й у інших федеральних законах. Така класифікація може бути сприйнята в українському кримінальному праві, т.к. в нашій країні, на відміну від Німеччини, всі норми злочинів проти конституційних прав і свобод людини та громадянина розташовані лише в КК. Якщо з систематичної точки зору порівняти норми кримінального законодавства України та Німеччини, що містять склади злочинних діянь, які посягають на конституційні (основні) права людини та громадянина, то можна зробити висновок про суттєві відмінності в системі цих норм у законодавстві країн. По-перше, норми про злочинні посягання на основні (конституційні) права людини та громадянина в українському кримінальному законодавстві містяться тільки в КК України, а в Німеччині – не тільки в КК ФРН, а й в інших законах, які є джерелами так званого додаткового кримінального права (Strafrechtliche Nebengesetze). По-друге, всі злочини проти конституційних права і свободи людини і громадянина перебувають у Особливої частини КК РФ у самостійному розділі 5, що має однойменну назву, а КК ФРН – відповідні норми перебувають у різних розділах Особливої частини КК ФРН.